

QUO VADIS výživa hovädzieho dobytku v súčasnosti ?

MVDr. Tomáš MITRÍK, PhD.

Nie je nič neprírodné prežívať vlastné starosti ako tie najťažšie. Zvlášť tie, ktoré prichádzajú mnohokrát nie našim priamym pričinením, a ktoré potom vnímame ako objektívne. V našich životoch poľnohospodárov je to veľmi často spojené s priebehom počasia ale ešte častejšie s formami a s mierou podpory poľnohospodárskeho sektoru zo strany štátu. Žiaľ, opäť a opakovane prežívame jedno z tých období, v ktorých je ťažšie ako ľahšie a nie zriedkavo viacerým ide už aj o krk. Viac ako inokedy je však potrebné začať zuby a vydržať to, čo vydržať musíme a nemôžeme to ihneď zmeniť, no súčasne aj meniť to, čo zmeniť môžeme. Kto chce zmeniť naraz všetko, zvyčajne nezmení nič. Identifikácia problémov, výber a zostavenie hierarchie potrebných zmien sú ešte dôležitejšie ako vlastná realizácia zmien. Zámerom tohto príspevku je zamyslenie sa nad tým, čo v našich hodnotových hierarchiách má možno okrajové postavenie alebo nie je vôbec vnímané ako problém, ale o čom som osobne hlboko presvedčený, že je závažným problémom a to zvlášť v stave krízových podmienok, ake panujú dnes.

VÝŽIVA VČERA A DNES

Oblasť výživy hospodárskych zvierat predstavuje jeden z kľúčových segmentov efektívnej poľnohospodárskej výroby aj preto, lebo práve v tomto segmente sa organicky stretávajú a aj navzájom sa pre-pájajú rastlinná a živočíšna výroba. Výroba dostatočného množstva kvalitných krmív a ich efektívna transformácia na živočíšne produkty nie je vôbec ľahkou úlohou a jednoduchým cieľom. Riešení a postupov, lepších ale aj horších, je mnoho. Ich úspešnosť je neoddeliteľne spojená na jednej strane s podmienkami, v ktorých sú realizované, ale na druhej strane závisia aj od spôsobu realizácie. Zvláštnu pozornosť je potrebné venovať zosúladeniu a vzájomnému zladeniu jednotlivých krokov a postupov. V časoch našich pradedov bolo poznatkov relatívne veľmi málo, a tak sa k úspechu kráčalo po ceste tvrdej práce s každodennou precíznou realizáciou jednoduchších postupov s konzervatívnym a postupným menením a vylepšováním systému.

INTENZITA ALEBO EXTENZITA

Ešte aj dnes nie sú zriedkavosťou úvahy o tom, že keď je už tak ťažko, tak by sme mali vrátiť k tomu, čo robili naši otcovia a dedovia. Úvahy o tom, či postupovať cestou intenzity alebo ísť po ceste extenzity sú potrebné a nevyhnutné. Spätná väzba a overovanie podniknutých krokov sú neoddeliteľnou súčasťou funkčného systému. No pred prijatím rozhodnutia o zmene stratégie je nevyhnutné vykonať veľmi podrobnú a kritickú analýzu, či systém, ktorý uplatňujeme robíme dostatočne precízne a aké sú silné ale aj slabé stránky a riziká toho druhého systému. Nikdy by to nemalo byť kategorické rozhodnutie bez uváženia podmienok a všetkých faktorov, ktoré sa nachádzajú a ovplyvňujú tento proces.

APLIKÁCIA NOVÝCH POZNATKOV

Dnes sa miera poznaní deň čo deň veľmi dynamicky rozširuje. Toto už samo osebe predstavuje veľké pozitívum. Je úplne logické, že hľa-

danie nových riešení je zamerané na problémy, ktoré sú kratšiu alebo dlhšiu dobu identifikované. Cieľom je získať prínosy. Avšak s aplikáciou nových riešení a poznatkov, ktoré zachádzajú do omnoho hlbších detailov ako v minulosti sú neoddeliteľne spojené aj omnoho vyššie nároky na aplikáciu riešení. Nesmieme a nemali by sme zabudnúť aj na to, že tieto procesy súvisia aj s mnohými rizikami. Veľmi ťažko a snáď len krátkodobou a náhodne dosiahneme úspech ak nepostupujeme dostatočne precízne a systematicky. Aplikácia nových poznatkov bez ich zoradenia do zmysluplného systému resp. pospájanie riešení vytrhnutých z ich odborného kontextu, nevedie k nikdy k plnému úspechu a súčasne generuje ďalšie problémy. Žiaľ, niekedy sú nové poznatky prezentované (dokonca aj v odborných periodikách) vo forme priam revolučných postupov, avšak zvyčajne a často s neprimerane vysokou mierou zjednodušovania alebo aj s jednostrannou a zaujatou interpretáciou potenciálnych prínosov. Uvádzanie zdrojov informácií ale aj kompetentné porovnávanie publikovaných výsledkov s výsledkami iných autorov, to je základ serióznej odbornej práce. Inak nám bude vždy hroziť upadnutie do polopravdy, ktorá je horšia ako lož, pretože veľmi ťažko odlišujú.

Ak chceme dosahovať úspechy pri uplatňovaní nových poznatkov a pri používaní nových produktov, v ktorých sú uplatnené nové poznatky, je nevyhnutné poznať princípy fungovania orgánových systémov zvierat a rastlín a tiež vzájomné súvislosti medzi nimi.

ODBORNÉ PORADENSTVO

V západnej Európe, napríklad v Nemecku už roku 1885 vznikla spoločnosť DLG (Deutsche Landwirtschafts-Gesellschaft e.V.), ktorá dodnes naplňuje a rozvíja aktivity nielen v testovaní produktov, ale aj v oblasti systematického poradenstva pre poľnohospodársku prvovýrobu, vrátane vydávania odborných publikácií. Testuje nielen deklarované znaky kvality krmných doplnkov, konzervačných prípravkov ale

aj technických zariadení a servisu, ktorý svojim poľnohospodárskym klientom ponúkajú dodávateľské spoločnosti. Jej primárnym cieľom je predkladať poľnohospodárom objektívne informácie, aby ich rozhodovanie sa mohlo byť čo najkompetentnejšie. Podobné inštitúcie vznikali aj v iných krajinách.

Preto ako prirodzená reakcia na čoraz intenzívnejší a systematickejší prílev nových poznatkov vedy a výskumu do praxe, v priebehu druhej polovice 20. storočia začal vznikať a rozvíjať sa nový fenomén: **odborné poradenstvo**.

V tom istom období začal tento koncept aj s vlastnou odbornou vedecko výskumnou základňou budovať napríklad aj pán Schaumann ale aj ďalšie spoločnosti a to nielen v Nemecku.

Na Slovensku začiatkom 80-tych rokov min. stor. popri aktivite výskumných pracovníkov, vysokých škôl začal pracovať **Ústav pre vedeckú sústavu hospodárenia**, ktorý sa už vecnejšie začal zaoberať poradenstvom. V rámci agrochemických podnikov, ktoré boli kooperačnými jednotkami poľnohospodárskych podnikov, začali sa cielene budovať **strediská riadenej výživy prežúvavcov (SRVP)** a **chemické laboratória**, ktorých východiskovým konceptom bola špecializácia na prenos a úspešnú praktickú aplikáciu nových poznatkov do výroby poľnohospodárskej praxe.

V priebehu štrukturálnych zmien v období transformácie poľnohospodárstva začiatkom 90-tych rokov minulého storočia však došlo k zániku týchto jednotiek skôr, než sa systém dostatočne personálne vybudoval a sfunkčnil na území celej republiky. Stretnutia SRVP na celoštátnej československej úrovni dávali jasné signály, že sa formuje poradenský model. Aj v Českej republike z týchto základov vznikli poradenské spoločnosti, ktoré fungujú dodnes. Vedecko výskumná základňa sa dostala v období transformácie taktiež do značných problémov, ktoré sa len pomaly darí riešiť. To však neznamenalo a

neznamená, že by odborné poradenstvo bolo stratilo na význame. Vývoj vo vyspelom chovateľskom svete jednoznačne potvrdzoval a potvrdzuje aj dnes, že **odborné poradenstvo nielenže malo svoj význam, ale naberá na význame stále viac**.

Neobsadený priestor odborného poradenstva neostal natrvalo prázdny. Do aktivít v tejto oblasti sa už v priebehu posledných dvadsiatich rokov postupne začali angažovať aj spoločnosti vyrábajúce vitamínovo minerálne zmesi, krmné doplnky a konzervačné prípravky, prípadne aj spoločnosti obchodujúce nielen s týmto sortimentom ale aj s ďalšími krmnými komponentami. Principiálne to bola a aj je jednoznačne chvályhodná aktivita. Tento proces má za sebou už dve desaťročia, čo zase vôbec nie je krátka doba. Naopak, je to **dosť dlhé obdobie na to, aby odborné poradenstvo nadobudlo profesionálnu dimenziu** a aby sme aj k posudzovaniu kvality odborného poradenstva pristupovali dostatočne kriticky.

AKÁ JE REALITA A V ČOM VIDÍM KONKRÉTNE PROBLÉMY?

Dlhodobou a pomerne veľmi často sa nielen v propagačných materiáloch obchodných firiem ale aj v inzercii publikovanej v odborných časopisoch, ba dokonca aj v odborne zameraných príspevkoch vyskytujú informácie, ktoré sú predkladané ako odborné a podložené, avšak sú nesprávne interpretované či povyrhované z odborného kontextu. Niektoré odporúčenia sú zrelé na tribúnu do londýnskeho Hydeparku, kde si môže povedať každý takmer hocičo okrem dotknutia sa kráľovského majestátu. Bez ohľadu na to, či je to pravda alebo nie je.

Pred pár rokmi som sa na stránkach Slovenského chovu dotkol otázky odbornosti v oblasti silážovania a vyzval som na verejnú diskusiu o argumentácii k tejto problematike. Ostalo však ticho, ako keby sa nič neudialo. Úspešná konzervácia objemových krmív je kľúčovým

faktorom pre efektívnu produkciu mlieka.

Moje osobné rozhodnutie otvoríť opäť túto problematiku v konečnom dôsledku podnietili reakcie a otázky poľnohospodárov z prvovýroby, ktoré som dostal po zverejnení informácií z odborného seminára s názvom **Univerzita silážovania 2** na stránkach **Slovenského chovu 07/2011** vo forme otázok: **Ako je to vlastne s kyselinou octovou v silážach? A čo ten alkohol? Ako to skutočne je?** Spoločného menovateľa reakcií (a to nielen na tento príspevok, ale aj na ďalšie publikované predtým) možno zhrnúť do otázok:

ČO JE A KDE JE VLASTNE PRAVDA?

Na Univerzite silážovania 2 boli prezentované napríklad aj tieto vyjadrenia, hodnotenia, závery a odporúčenia:

- „dodriavanim technologickej disciplíny pri silážovaní zabezpečíme dostatočnú úroveň aeróbnej stability siláže“,
- „zvýšený obsah kyseliny octovej okrem priamych strát sušiny spôsobuje zníženú žravosť“,
- „heterofermentatívne baktérie mliečného kvasenia sú v siláži nežiaduce, pretože produkujú aj alkoholy“,
- „jedným zdrojom alkoholov mohol byť len mechanizmus tvorby kyseliny mliečnej heterofermentatívnymi baktériami mliečného kvasenia“,
- „utláčací mechanizmus má na začiatku druhého resp. každého ďalšieho dňa cez žlab prejsť až potom, ako doň bola navezená prvá vrstva novej hmoty“,
- „nadmerné utláčanie na konci dňa vháňa vzduch do silážovanej hmoty a je jednou z príčin vzniku pravidelných tmavohnedých vrstiev“,
- „na skontrolovanie miery stlačenia hmoty stačí prst na ruke“,
- „aj keď kyselina octová zvyšuje aeróbnú stabilitu siláži, nestojí za to skaziť si siláž, len aby mala vyššiu aeróbnú stabilitu“.

Citácie sú v úplnom súlade s publikovaným textom a nie sú vytrhnuté z kontextu. Zásadný problém spočíva v tom, že **nič z toho nie je podložené odbornými zdrojmi a nie je konfrontované s výsledkami prác viacerých autorov**. Možno ich považovať len za vlastné názory a tvrdenia prednášajúcich. Či sú pravdivé a nakoľko sú pravdivé či už z

odborného ale aj s praktického hľadiska je viac než otázne (nielen na tieto podnety budem vecne reagovať v nasledujúcich číslach tohto časopisu vecne a podrobne).

Pre objektívnosť je potrebné zvýrazniť, že nie je to len tento príspevok z citovaného podujatia, že nie je to len Slovenský chov, kde sa vyskytujú takéto informácie a že nie je to len oblasť silážovania a konzervácie krmív. Stáva sa to aj v iných časopisoch a v novinách a dotýka sa to aj výživy dojníc ale aj výživy a odchovu teliat a mladého dobytky.

Niekedy takéto argumentácie priam až zaváňajú „prispôsobovaním si“ alebo „selektívnym výberom“ odborných faktov tak, aby zapadli do precízne pripravených marketingových stratégií. Bónusmi bývajú „odborné“ exkurzie na významné športové alebo kultúrne podujatia, na čo sú vynakladané nie zriedkavo značné finančné čiastky. **Potrebuje toto naše chovy?** Je to správne a dobré? Aký prínos a akú návratnosť majú takéto investície na úrovni kravy? Kto to všetko v konečnom dôsledku zaplatí?

Ak v roku 2009 v EÚ-15 predstavovala priemerná výška agrárnej podpory 353€/ha, na Slovensku to bolo len 75% tejto čiastky a v porovnaní s Rakúskom slovenská podpora predstavuje dokonca len biednych 50%! (zdroj: VÚEPP v Roľníckych novinách 31.08.2011) Podporných zdrojov máme podstatne menej ako iní v našom okolí, nákupné ceny mlieka nelámu žiadne rekordy a vyhladky zatiaľ nevyzerajú ružovo. O to viac je potrebné, aby sme sa zaoberali otázkou efektívnosti takýchto zvláštnych investícií.

Podobné praktiky, postupy a prístupy k riešeniu problémov sa nevyskytujú len v oblasti poľnohospodárstva a vôbec nie sú len slovenskou doménou. Vidíme ich veľmi zreteľne aj na pozadí súčasnej svetovej finančnej krízy viacerých štátov: neefektívne a populistické vynakladanie štátnych prostriedkov, ktoré je, okrem iného, ešte aj na hony vzdialené od základov principiálnej spravodlivosti a etiky. Ak by mala byť hodnota, kvalita a serióznosť našich medziľudských a tým aj obchodných vzťahov podmienená a definovaná tým, či naše jednania prebiehajú na pracoviskách a vo výrobe alebo v exotických golfových resortoch a podobne (tak ako sa nám to postupne predkladá v komerčných televíznych reklamných šotoch), či iných exotických destináciách, potom to s nami skôr

či neskôr určite nedopadne dobre. Ak v takýchto súvislostiach porovnáваме odborný poradenský servis s rôznymi „podpornými akciami“ neostáva iné ako povedať, že porovnáваме ovce so sliepkami.

Nie som taký prehnaný optimista, aby som veril, že vyriešenie týchto problémov samo osebe zachráni poľnohospodárstvo. Som však úprimne presvedčený, že ak nebudeme tieto problémy každý na svojom poste riešiť, ak nebudeme o tom viesť otvorenú diskusiu a polemiku, tak neprijemná úroda nás neminie. Riešenie týchto problémov už nie je problémom objektívnym ale jednoznačne subjektívnym na úrovni vedení spoločností a niekedy aj na subjektívnej osobnej rovine.

AKÉ SÚ NAŠE REAKCIE?

Každý proces potrebuje čas na rast a zrenie. Nie je to inak ani s odborným poradenstvom na Slovensku. V kontexte celosvetového vývoja a po dvadsiatich rokoch je už najvyšší čas zaoberať sa aj u nás týmito závažnými otázkami a hľadať resp. dávať si reálne a pravdivé odpovede. Reakcií na tieto skutočnosti, vecných a jasných, je u nás relatívne veľmi málo, zvlášť v porovnaní s mierou výskytu zavádzajúcich alebo skresľujúcich informácií či postupov. Hádám jediný nahlas, jasne a verejne formuloval svoj kritický postoj k takýmto praktikám a postupom pán **Ing. Záhumenský** vo svojom vystúpení na oslave desaťročnice farmy Agrokontrakt Jasová. Ďalším hlasom, ktorý verejne zaznieva v oblasti hodnotenia kvality odborného poradenstva v oblasti výživy hospodárskych zvierat je **hlas profesora Vajdu**, ktorý sa pustil aj do vybudovania a realizácie vzdelávacieho programu v tejto oblasti.

ČO O TOM HOVORIA INÍ?

V júni v Mendelovom múzeu genetiky v Brne na podujatí US-CZ Dairy Plan vystúpil Gordon Jones, renomovaný poradca a súčasne spolumajiteľom farmy s chovom 3.800 ks dojníc vo Wisconsin, ktorej projekt navrhol, realizoval a riadi túto farmu. Hneď v úvode svojho veľmi kvalitného príspevku sa dotkol veľmi spontánne otázky odborného poradenstva a jeho osobných nárokov na odborného poradcu: **poradca musí byť skutočne a seriózne odborne fundovaný človek a ruka v ruke s tým musí mať primárny bytostný záujem o jeho kravy; neočakáva od poradcu záračnú formu, ktorá všetko zmení v jedinej chvíli k lepšiemu, ale požaduje systematickú prácu s kravami, kr-**

mívami a s ekonomikou, ktorá s tým súvisí.

VZŤAHY A HODNOTY

Korektný ľudský a odborný prístup medzi všetkými partnermi považujem za bytostne nevyhnutný. Či zo strany odborného poradcu alebo zo strany prijímateľa jeho služieb. Poznanie, vedomosti a skúsenosti majú svoju hodnotu a cenu všade na svete. Niekde veľmi vysokú, inde vysokú a niekde nižšiu alebo aj veľmi nízku. Vo vyspelom chovateľskom svete majú však veľmi vysokú hodnotu a som presvedčený, že my chceme patriť do tejto skupiny. Nemali by sme zabúdať, že zaradením pracovníka na pozíciu, ktorú sme nazvali odborný poradca sa z neho nestáva automaticky skutočný odborný poradca. Ak nepripravení odborní poradcovia publikujú neodborne alebo nekorektné spracované informácie, neublížujú len svojmu menu a menu spoločnosti, ktorú zastupujú. Dotýka sa to na prvom mieste výrobnéj praxe, kde v dobrej viere prijaté informácie môžu pôsobiť a pôsobia kontraproduktívne. A v neposlednom rade sa to dotýka aj mena tohto odborného časopisu, ktorý si osobne veľmi vážim a ktorý stojí na špicích našich odborných poľnohospodárskych informačných zdrojov.

ZHRNUTIE NA ZÁVER

Aj na Slovensku je už dosť tých, ktorí sa vydali náročnou cestou, ktorá nie je „behom na krátku tratu“ a výsledky sa dostávajú.

Koncentrujme našu pozornosť a naše sily v maximálne možnej miere na kravy. Nepodceňujme a nezjednodušujme všetko a za každú cenu.

Nemeňme význam pojmov a považujme za odborné poradenstvo to, čo ním skutočne je.

Nečakajme, že zmena začne niekde inde, kdesi na neznámom mieste, alebo ju začne niekto iný a my sa potom možno postupne pridáme. Ak uznáme fakty za pravdivé a opodstatnené, začnime ihneď.

Začnime každý od seba a ak sa nás nájde dostatočný počet, som presvedčený o pozitívnom výsledku a prínose pre celé slovenské poľnohospodárstvo.

Vyzývam týmto príspevkom na verejnú diskusiu o uvedených problémoch. Som presvedčený, že jej výsledkom bude pozitívny prínos v efektívnosti výroby mlieka. ■